

TRABZON TRAFİĞİNDE KADIN SÜRÜCÜ OLMAK

Seda KOÇ HACISALİHOĞLU*

Özet

Bu çalışma, Trabzon'da diğer illere oranla kadın sürücü sayısının fazla olmasının sebepleri gerekçeleriyle açıklanarak yapılmıştır. Bu amaçla Trabzon merkezde yaşayan 50 kadın sürücü araştırmaya dâhil edilmiştir ve kadın sürücülerin deneyimleri ve sıkıntıları ölçülmeye çalışılmıştır. Katılımcılara Trabzon'da kadın sürücü olmanın nasıl bir tecrübe olduğunu, ne gibi sıkıntılarla karşılaştıklarını ve Trabzon'da kadın sürücü sayısının fazla olmasının sebepleri üzerine sorular yöneltilmiştir. Araştırmada verilerin toplanması sürecinde nicel ve nitel olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır. Devamında verilerin analizi gerçekleştirilmiş ve araştırma grafikler halinde sunulmuştur.

Çalışmanın teorik kısmı toplumsal cinsiyet, kadın ve eşitlik, ataerkil toplum yapısında kadının yeri gibi konulara dayandırılarak oluşturulmuştur. Bunun yanında yapılan anketlerden elde edilen bulgular içerik analizi ile yorumlanmış ve nicel verilerin grafikleri verilerek sayısal olarak ifade edilmiştir. Ankette katılımcılara açık ve kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. İki farklı başlık altında bu sorular yorumlanmış ve elde edilen bulgulardan yararlanılarak bir sonuca varılmıştır. Bu sonuç, Trabzon'da kadın sürücü olmanın, akabinde kadın olmanın vermiş olduğu yükümlülüğün trafikte nasıl cereyan ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kadının trafikte kendini nasıl hissettiği, Trabzon'un bu konudaki artı ve eksileri, sosyo-demografik özellikleri çerçevesinde açıklanarak bir çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Kadın, Kadın Sürücü.

Giriş

Toplumsal cinsiyet tartışmaları, sosyal bilim disiplinlerinin her birinde farklı şekillerde yapılmaktadır. "Toplumsal cinsiyet" kavramı, sosyo-psikolojik ve kültürel alanı vurgulamak ve biyolojik olandan ayırmakta kullanılmaktadır. Bunun yanında sosyal yönden kadın ve erkeğe, kültürden kültüre değişen roller verilmektedir. Dolayısıyla kadın ve erkek arasındaki farklılaşma, biyolojik özelliklerinin yanında içinde yaşadıkları toplumun etkisiyle inşa edilmektedir.

Türkiye'de açıklanan istatistiksel verilere bakıldığında halen kızların okullaşma oranının erkeklerden düşük olduğu, kadın istihdamının yine erkeklere oranla oldukça düşük olduğu, öğretmenlik ve hemşirelik gibi mesleklerin halen kadın mesleği olarak algılandığı görülür. Buna ilaveten kadın yönetici sayısı az oluşu, evi geçindirmenin asıl olarak erkeğin sorumluluğu altında olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı bu tarz eşitsizliklerin azaltılması ve sağlıklı bir toplum yapısına sahip olabilmek için, eşitsizliklerin kaynağı belirlenmeli ve bunlarla mücadele edilmesi gerekmektedir.

* Sosyolog

Trabzon Trafikinde Kadın Sürücü Olmak
Seda KOÇ HACISALİHOĞLU (ss.61-88)

Türkiye’de kadın iş gücünün performansı hiçe sayılmaktadır. Çalışma yaşamına katılmayan kadınların ev işi uğraşları değersiz görülmele birlikte piyasada değişim ve parasal değeri yoktur. Ataerkil sistem içinde gelişen toplum yapısı kadını ikincil yapmakta ve bunu normalleştirmektedir. Bu da kadının her alanda kendini geri çekmesine sebep olmaktadır.

Kadın ve erkeğin sahip olduğu toplumsal roller söz konusudur ve bu roller hayatımızı yönlendirmektedir. Erkeğin kadın üzerindeki baskısı, kadının özgürlük savaşı için verdiği mücadele çatışmayı doğurmaktadır. Geçmişe oranla günümüzde söz konusu kadın-erkek ilişkilerinin iyileştiği görülmektedir. Sadece annelik görevi olduğu düşünülen ve eve hapsolan kadın artık bu durumu değiştirmiş ve kendi için bir şeyler yapmaya başlamıştır. Sosyal aktiviteler olsun, aile ortamı olsun kadın artık kendini daha fazla düşünmeye başlamış ve birçok alanda söz sahibi olmaya başlamıştır. Siyaset, eğitim, sosyal yaşam gibi alanlarda kadın algısı değişmiştir. Kadın, kendine daha fazla vakit ayırmakta, eşitliğe daha fazla önem vermektedir. Örneğin, çalışma yaşamına katılma isteği artmış hatta erkeklerin hâkim olduğu meslek grubuna ilgi duymaya ve daha eşitlikçi bir toplum için savaşımaya başlamıştır.

Trabzon kadını, çalışkanlığıyla ve cesaretiyle bilinmektedir. Trabzon muhafazakâr ve ataerkil bir il olmasına karşın kadınlar diğer illere oranla daha fazla söz hakkına sahip olan taraftır. Özgürlüklerine düşkün, bir erkeğin yapabileceği her şeyi kadının da yapabileceği düşüncesindedirler. Bu Trabzonlu kadının, ehliyet almasında önemli bir etkendir. Tabi bu durumda maddiyatın etkisi de gözden kaçırılmamalıdır. Bir kişinin ehliyet almasının, araba sahibi olmasıyla doğrudan orantılı olduğunu söyleyebiliriz. En azından kadınlar için böyle olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kadınların çoğu eşlerinin kazandığı para ile geçinmektedir. Parasını kendi kazanan kadınlar ise, araba alabilecek güçte oldukları için ehliyet onlar için çok daha cazip gelmektedir. Çalışma yaşamına katılmayan ama ehliyet alan kadınların çoğu sadece ehliyetim olsun diye düşünmektedir. Yadsınamayacak bir çoğunluk da eşlerinin sağladığı imkânlarla araba sahibi olmaktadır.

Bu araştırmada, Trabzonlu kadınların sürücülük deneyimleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Genel olarak üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırma ile ilgili bilgiler; araştırmanın konusu, amacı, metodu gibi başlıklardan oluşmaktadır. İkinci bölümde, kuramsal ve kavramsal çerçeve yer almaktadır. Burada toplumsal cinsiyet, kadın ve eşitlik, ataerkil toplumda kadının yeri ve kadın iş gücü ve istihdamı gibi başlıklarla araştırmanın dayandığı kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Son bölümde ise, araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiş ve bu bulgular grafiklerle beraber gözler önüne serilmiştir.

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Metodu

Geçmişten bugüne kadının ötekileştirilmesi sorunu, zamanla aşılmaya başlanmış ve kadın sosyal ve kültürel alanda çok daha aktif hale gelmiştir. Akabinde, eğitim seviyesinin yükselmesi, çocuk sayısının düşmesi ve çalışma yaşamına katılan kadın sayısında artış görülmüştür.

Bu etkenler doğrultusunda kadın ve eşitlik, ataerkil toplum yapısı ve toplumsal cinsiyet farklılıkları çerçevesinde, kadının değişen ve şekillenen hayatının bir göstergesi olarak nitelendirebilecek ehliyetli kadınlar üzerinden; Trabzon'da kadın sürücülerin fazla olmasının sebepleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Trabzonlu kadınların, deneyimleri ve sıkıntıları araştırılarak gözler önüne serilmiştir.

Bu çalışma Trabzon'da yaşayan kadın sürücülerin diğer illere göre daha fazla olmasının sebeplerini gerekçeleriyle beraber ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kadınların yaşadıkları sıkıntılar, Trabzon şehrinin sürücülüklerinde nasıl bir tecrübeye sahip olmalarını sağladığı, kadınların araç kullanması hakkında yerleşmiş algıya nasıl baktıkları, yapılan anketle elde edilen açık ve kapalı soruların cevapları baz alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada verilerin toplanması sürecinde nicel ve nitel olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır. Karma yaklaşımın temel mantığı, nicel ve nitel yaklaşımları birlikte kullanmak, her iki yaklaşımı tek başına kullanmaya oranla araştırma problemlerini daha iyi anlamamızı sağlamaktır. Karma yöntemin amacı pek çok durumda bir fikri doğrulamak ya da desteklemek değil, kişinin olayla ilgili anlayışını genişletmektir. Araştırmanın sürdürülme gerekçesi, bu yöntemle araştırmanın mantığına uygun şekilde aynı olayı incelemek için nitel ve nicel verilerin aynı anda fakat bağımsız olarak kullanılmasıdır.

Nicel yöntemle elde edilen bulguların detaylandırılması, sunulması artırılması ve açıklanması amacıyla nitel yöntem kullanılmıştır. Böylelikle her veri analizi türü bir diğerini tamamlar niteliktedir. Nicel yöntemde kullanılan teknik ise, survey(tarama) tekniğidir. Araştırmaya uygun sorularla ilk bölümde katılımcının sosyo-demografik özellikleri elde edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, ilk bölümde katılımcının yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu, mesleği, gelir düzeyi, ehliyeti kaç yaşında aldığı, trafikte kendine ne kadar güvendiği, ne sıklıkla araç kullandığı gibi sorular yöneltilmiştir.

İkinci bölümde bulunan kapalı uçlu sorular ise, Trabzon'da diğer illere göre daha fazla kadın sürücü bulunmasının sebepleri, araç kullanırken ne gibi sıkıntılarla karşılaştıkları, "Kesin bayan sürücüdür." kalıp cümlesinin haklılık payının olup olmadığı, ehliyetin katılımcı için hangi amaca hizmet ettiği ve son olarak Trabzon'da kadın sürücü olmanın nasıl bir

tecrübe olduğuna yönelik toplamda 5 tane olmak üzeredir. Ön uygulama amacıyla hazırlanan anket formu 3 katılımcıya uygulanmış ve uygulama sonucunda anket formuna en son hali verilmiştir.

Araştırmanın örneklemini Trabzon'da yaşayan kadınlar oluşturmaktadır. Her yaş grubundan rastgele seçilen ehliyet sahibi kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda çalışmaya yön verilmiştir. Katılımcılarla genelde evlerinde ve iş yerlerinde yüz yüze görüşülmüştür. Çalışma sırasında toplam 50 adet anket formu uygulanmış ve elde edilen cevaplar değerlendirmeye dahil edilmiştir.

Araştırmada verilerin toplanması sürecinde, nicel ve nitel olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır. Nicel yöntemde kullanılan teknik survey(tarama) tekniğidir. Bu tekniğe bağlı olarak hazırlanan anket soruları kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Verilerin analizi SPSS programında gerçekleştirilmiş ve elde edilen grafikler araştırmaya dahil edilmiştir. Nitel verilerin analizi ise öne Windows Word programında her soruya katılımcıların verdikleri cevaplar şeklinde yazılarak içerik analizi yapılmış ve katılımcıların görüşleri katılarak zenginleştirilmiştir.

Araştırma, Trabzon'da yaşayan ehliyetli kadınlarla sınırlıdır. Araştırma, Ocak-Şubat 2016 tarihleri arasında katılımcılarla yüz yüze görüşerek tamamlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, Trabzon'da yaşayan ehliyetli kadınları temsil etmektedir. Bu bulguların Türkiye'nin diğer illerine genelleştirilme çabası yoktur. Bu nedenle diğer şehirlerde bulunan ehliyetli kadınları temsil etmemektedir.

Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet (sex) terimi, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade etmektedir. Bireyin biyolojik cinsiyeti bağlamında belirlenen demografik bir kategoridir ki buna örnek olarak insanların nüfus cüzdanlarında yazan cinsiyet kelimesi verilebilir. Toplumsal cinsiyet(gender) terimi ise, bireyi kadınsı ya da erkeksi biçiminde karakterize eder. Kültürel bir yapıyı karşılamaktadır. Genellikle bireyin biyolojik yapısıyla ilişkili olan psikolojik özelliklerini de içerir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet, psiko-sosyal özelliklerdir (Bayhan, 2013: 153).

Toplumsal cinsiyet farklılığını açıklamak adına, biyolojik determinizm ve sosyal inşacılık olmak üzere iki yaklaşım öne çıkmaktadır. Biyolojik determinizm, insan davranışını biyolojik ya da genetik karakteristiklere göre açıklar. Bu yaklaşım, doğacı görüş biçiminde de ifade edilmektedir. Bu anlamda erkek ve kadın arasında fiziksel ve biyolojik kaynaklı farklılıklar vardır. Toplumsal iş bölümü ise tarihsel farklılıklar çerçevesinde meydana

gelmiştir. Erkekler kadınlardan fiziki olarak daha güçlü oldukları için avcı ve savaşçı olmuş ve evden uzaklaşmışlardır. Kadınlar ise hem fiziki olarak zayıf olduklarından hem de doğurganlık özelliğine sahip oldukları için eve bağımlı kalmışlardır. Dolayısıyla, erkekler ev dışında, kadınlar da ev içindeki işleri üstlenmek suretiyle şekillenen bir toplumsal iş bölümü gelişmiştir. Biyolojik cinsiyet farklılıkları; öğrenilmemiş, doğuştan gelen özellikler temelinde gözlenen kadınlarla erkekler arasındaki farklılıklardır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları ise; öğrenilen, sosyalleşme sürecinde kazanılan özellikler temelinde gözlenen farklılıklardır (Bayhan, 2013: 153-154).

“Tüm bilinen toplumlarda erkekler kadınlara egemenmiş gibi görünür. Az çok evrensel sayabileceğimiz bu güç ve etki farkı nasıl açıklanabilir? Bazıları cinsiyetler arasındaki farklılıkları biyolojik nedenlere bağlar. Bunlar arasında toplumsal yaşamın biyolojik kökenlerini araştıran bilim insanlarının oluşturduğu “sosyobiyolog” denilen grup öne çıkmaktadır. Bu gruba göre, erkeklerin oynadığı liderlik rolü uzun yıllar süren evrimin sonucudur. Sosyologların büyük bir kısmı ise böyle açıklamalara kuşkuyla yaklaşır. Onlara göre, cinsiyetler arasındaki farklılıkların nedeni öncelikle kültür ve toplumdur... “Ataerkillik” kavramı bu düşünceleri geliştirmek için sosyologların kullandığı en etkili kavramlardan biri olmuştur. Bu kavram kadınların ast konumlarda tutulduğu sistematik etkinliklere değinmek için kullanılır. Örneğin, kadınların yaşamını esas olarak evin içine adanması gerektiği düşüncesi açıkça onların kamusal yaşamda pek az güce sahip oldukları anlamına gelir. Kadınların yaşamın farklı alanlarında gittikçe daha başarılı olmasıyla birlikte, birçok ülkede şimdilerde her şeyin değiştiği gerçeği, cinsiyetler arasındaki güç dengesizliklerinin öncelikle biyolojik temeller yerine toplumsal temellere dayandığı sonucunu yeniden doğrulayabilir.” (Giddens, 2013: 107).

Davranış, tutum ve rollerle ilgili olan erkeklik ve kadınlık iki farklı boyutu ifade etmektedir. Toplumlar için bu ayırım önemlidir, bu nedenle de alanları net bir şekilde ayrılmıştır. Buna göre birey ya erkektir ya da kadındır. Toplum bireyden, biyolojik cinsiyetlerine göre davranışlar sergilemelerini ister; hazırladığı davranışları kabullenmesini ve uygulamasını bekler. Cinsiyet temelli davranışların, rol ve tutumların herhangi bir şekilde birbirine karıştırılmasına izin vermez. Bu konudaki ihmalkârlık ve umursamazlıkları anında tepki ile karşılar (Vatandaş, 2011: 30-31).

Günümüzde kadınların mücadele etmek zorunda kaldığı sorunların toplumsal cinsiyetle ilişkili olduğu yönünde yaygın bir kanaat mevcuttur. Ayrıca toplumsal cinsiyet sadece cinsiyet farklılığını belirlemekle kalmaz, cinsler arasındaki eşitsiz güç dağılımını da belirler (Berktaş, 2000: 16; Akt. Ökten, 2009: 303).

Toplum, kadın ve erkeğe farklı davranır; onlara farklı özellikler, sorumluluklar ve davranışlar yükler. Mesela; kadından ev işleriyle ilgilenmesi beklenirken, erkekten ailenin ihtiyaçlarını karşılaması beklenir. Kadın olsun erkek olsun fark etmez, her insanın toplumsal, ekonomik ve psikolojik sorunları vardır. Bunların çoğu, kadına ve erkeğe toplum tarafından biçilen rollere sonucunda ortaya çıkan çatışmanın eseridir (Ökten, 2009: 303).

Cinsel Kimlik

Cinsel kimlik, bireyin biyolojik açıdan belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgisine ve diğer insanların cinsiyetlerini tanıma yeteneğini içinde barındırır. Cinsel kimlik, yaşamın oldukça erken bir döneminde oluşmaya başlar. Genelde iki yaş civarındaki çocuklar kendi cinslerini tanırlar. İki cinsiyetin bulunduğunu, kendilerinin bunlardan birine ait olduğunu, annesinin dişi, babasının da erkek olduğunu bilirler. Bununla beraber bu yaştaki çocukların cinsel kimliğe ilişkin anlayışları tam değildir. Onlar cinsiyeti, giysilerle, rollerle ya da başka yüzeysel etmenlerle belirleme eğilimindedir. Cinsiyetin değişmez olduğunu yavaş yavaş kavrarlar ve bu kavramaları ancak beş ya da altı yaşlarında kesin bir bilgiye dönüşür. Cinsel kimlik belirlenip anlaşıldıktan sonra, iki cinsle ilişkin inanç ve tutumların gelişmesi olan ikinci adımı takip eder. Cinslerin birbirinden nasıl ayrıldıklarına ya da nasıl ayrılmaları gerektiğine dair fikirleri oluşur. Bunlar iki farklı boyutta şekillenen inanç unsurlarıdır. İlki cinsel ön yargılarla, ikincisi ise ideal erkekle kadının arasında bulunması gerektiğine inanılan farklılıklarla ilgilidir (Vatandaş, 2011: 31-32).

Cinsiyet Ön Yargıları ve Ayrımcılık

Ön yargı, subjektif deneyimler, kanaatler ve söylentiye dayalı haberler kaynaklı; genellikle, bir topluluğun üyelerinin başka bir toplumun üyelerine karşı sahip oldukları olumsuz inanç ve düşüncelerle ilgilidir. Uzun sürede ve farklı kaynaklardan aktararak toplumsal bir boyuta sahip olabilmektedir. Örneğin; toplumumuzdaki bazı kesimlerle, özellikle de kadınlarla ilgili ön yargılar vardır (Vatandaş, 2011: 32).

Ayrımcılık, ön yargı temellidir. Ötekine karşı oluşan davranışı ifade eder; ötekiden kasıt, herhangi bir birey veya toplum olabilir. Herkesin olan bir şeyden veya durumdan başka kişi veya topluluğu mahrum etmek ya da sınırlamalar getirmek ayrımcılığın bir örneğidir. İnsanlık tarihi boyunca kadınlara, zencilere, yabancılara, batılı olmayanlara, çingenele ve ötekilere karşı yoğun bir ayrımcılık uygulanmıştır (Vatandaş, 2011: 33).

Cinsiyet Roller

Rol, belli bir toplumsal duruma ilişkin olarak beklenen davranışlar veya belli bir toplumsal duruma ilişkin gerçek davranış kalıpları veya beklenen davranış kalıpları gibi birçok farklı tanıma sahiptir. Ancak bütün tanımların ortak vurgusu, toplumun bireyden

istediği davranış üzerinedir. Yani rol, toplumsallığın bireyde davranışa dönüşmesidir. Rol ve toplumsal cinsiyetin kesiştiği durum ise, bireyin kadı veya erkek oluşu teşkil etmesidir. Bundandır ki her zaman iki cinsiyet rolü var olmuştur: kadın rolü ve erkek rolü. Roller, bireylerin topluma katılma imkanlarını ve tarzlarını belirlerken, aynı zamanda toplumdaki iş bölümüne de katkıda bulunmaktadır. Kadın ve erkeklerin, farklı yaş kademelerinde yapmaları gereken sorumluluk ve işleri belirlemektedir (Vatandaş, 2011: 33-34).

Cinsiyet rollerinin öğrenilmesi toplumsallaşma aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çocuklar cinslerine uygun davranışları anne-babaları ve toplumdaki diğer insanlar tarafından pekiştirirken, cinslerine uymayan davranışlar karşısında cezalandırılmaktadır. “Örneğin, bir erkek çocuk oyuncak kamyonuyla oynadığında, ana-baba hoşnut olur, gülümser, ilgi gösterir ve genel olarak bu seçimi pekiştirir. Fakat o erkek çocuk bir oyuncak bebekle oynamayı seçtiğinde ise anne ve babası olumsuz şeyler söyleyerek onu doğrudan cezalandırabilir, bebeği elinden alıp uzaklaştırabilir ya da ödüllendirmezler. Her iki durumda da çocuk cinsiyet damgalı oyuncakları seçmeyi öğrenir. Taklit de cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde önemli rol oynar. Esasen, çocuklarda başka insanları taklit konusunda güçlü bir eğilim vardır. Ancak bu taklit tümüyle tesadüfi değildir. Çocuklar, güçlü insanları zayıf olanlardan ve önemli insanları daha az önemli olanlardan daha çok taklit etme eğilimindedirler. Toplumsal öğrenme kuramına göre, çocuklar kendisiyle aynı cinsten ana-babayı daha uygun model olarak görmekteirler. Ancak çocukların ana-babaları dışında taklit edecekleri başka modeller de vardır.” (Vatandaş, 2011: 34).

Kadın ve Eşitlik

Aralarında Charles Fourier ile Karl Marx’ın da bulunduğu birkaç kişinin belirttiği gibi, bir toplumdaki kadının durumu o toplumdaki uygarlaşma ve insanileşme seviyesinin bir ölçütüdür. Kadınların durumunu insanlığın ilerlemesinin göstergesi olarak ele aldığımızda; kadın ile erkeğin, birbirleri karşısında gerçekte insan oldukları ve cinslerden biri cins olarak lekelendiğinde esasta kaybedenin insanlığın kendisi olduğunu bilmek gerekir (Mitchel ve Oakley, 1998: 23).

Toplum ilksel örgütlenmesinde, cinsleri birçok yönden toplumsal gruplar olarak ayırır. Ancak hangi yolla olursa olsun bu ayırmadan zarar gören hep kadınlar olmuştur (Mitchel ve Oakley, 1998: 24).

Demokratik ülkelerin tümünde en yüksek ülkülerden biri, vatandaşları arasında eşitlik sağlamaktır ama dünyada hiçbir ülkede kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip değildir. İngiltere, üç yüz yıldan fazla bir süredir demokrat bir ülkedir ve eşitliği yol gösterici bir ilke

olarak görür. Buna karşın, İngiltere’de kadın hakları konusunda son zamanlarda yapılan bir incelemenin yazarlarının dediklerine bakacak olursak: (Mitchel ve Oakley, 1998: 25).

“Toplumun hiçbir düzeyinde (kadınlar) erkekler ile eşit haklara sahip değildirler. 19. yüzyılın başında kadınların fiilen hiçbir hakları yoktu. Babalarının ve kocalarının malıydılar. Evlilikte alınıp satılırlardı. Oy veremezlerdi. Sözleşme yapamazlardı. Evlenince, mülk sahibi olamazlardı. Çocukları üzerinde herhangi bir hakları, kendi bedenleri üzerinde de denetimleri yoktu. Kocaları hiçbir hukuki engel olmaksızın onları dövebilir ve ırzlarına geçebilirdi. Eve kapatılmadıkları zaman, gelişen sanayileşme tarafından işçi ordusunun en aşağı kesimlerine katılmak zorunda bırakılırlardı. O zamandan bu yana, kadınlara eşit haklar konusundaki ilerleme gerçekten de pek yavaş olmuştur.” (Mitchel ve Oakley, 1998: 25-26).

“...kadınlara eşit haklar tanınması yolundaki ilerleme gerçekten pek yavaş olmuştur. Hatta, gelişmenin onların aleyhine dönmüş gibi gözüktüğü zamanlar bile vardır. Kürtaja karşı ilk yasa 1803’te çıktı. Gebeliğin ilk on dört haftasından içinde çocuk aldırmanın cezası, ömür boyu hapisti. 1832 yılında, seçimlerde kadınların oy kullanmasını yasaklayan ilk yasa yayınlandı. 1877’de birinci Sendikalar Kongresi, kadının yerinin evi olduğu, erkeğin görevinin de kadını korumak ve seçimini sağlamak olduğu şeklindeki geleneği savundu.” (Mitchel ve Oakley, 1998: 27).

“Burjuva, kapitalist hukuk, herkesin yasa önünde eşit olduğunu kabul eden genel bir hukuktur; soyuttur ve her duruma, her insana uygulanır. Siyaset teorisyeni Franz Neumann’ın dediği gibi, “asgari bir eşitlik garanti edilmiştir, çünkü eğer yasa koyucu soyut kişileri ve durumları ele alacaksa kişileri ve durumları eşit kabul etmek ve belirli bir kişiye karşı ayırım gözetmemek zorundadır.” Burjuva eşitlik kavramının sıkı sıkıya ilişkili olduğu siyasal özgürlük kavramını incelerken Neumann, bu özgül kapitalist hukuk kavramını şöyle irdeliyor: “Dolayısıyla, hukukun genelliği yargı bağımsızlığının ön koşuludur; bu da, karşılığında hukukun formel yapısında içkin olarak bulunan asgari özgürlük ve eşitliğin gerçekleşmesini mümkün kılar.” (Mitchel ve Oakley, 1998: 29).

Eşitlik kavramının tarihi, feminizm tarihininkine çok benzer yollardan geçer. İlk önce, 17. yüzyılın devrimci İngiltere’inde yeni toplumun ideolojisinin doruklarından biri olarak ortaya atılan eşitlik kavramı, 18.yüzyıldaki aydınlanma çağında ve sonra da Fransız Devrimi’nde yeni bir yükseliş yaşadı. Feminizm de aynı yolun sürekliliğini ve zigzaglarını izledi. Bilinçli yani kendi kendisinin bilincinde olan bir protesto hareketi olarak feminizm, insanlığın eşitliğini en yüksek ülkü sayan devrimci burjuva geleneğinin bir parçası olarak davalarını, feodalizmin sona erip kapitalizmin başlamasıyla toplumda meydana gelen muazzam değişiklik bağlamında savunan orta sınıf kadınlarıydı. Yeni burjuva erkeği

meşaleyi eline alıp mutlakçı tiranlığa karşı çıkararak özgürlük ve eşitliği savunurken, burjuva kadını kendisinin neden bu işin dışında bırakıldığını, merak ediyordu (Mitchel ve Oakley, 1998: 31-32).

Günümüzde kadınların eşit haklar kazanması uğrunda mücadele, liberal eşitlik anlayışının zayıflamasına karşı yürütülmektedir. Bu eşitlik ülküsünün hem kendisinin hem de sınırlılıklarının farkında olmak önemlidir. Çok fazla devrimci grup bugünü göz ardı etmek ve hem kavramın içerdiği yanlılık hem de sonuçta uygulanamazlığı belliyken “eşitlik” için mücadele etmenin gereksiz olduğunu düşünme eğilimindedir. Buna karşılık, çok sayıda, o kadar da devrimci olmayan grup ise hak eşitliğinin uzlaşmaz-sınıflı sistemlerde gerçekleşebileceğine inanmaktadır. Hak eşitliği daima sadece yasa önünde eşitlik olacaktır ancak bu eşitlik henüz kesin biçimde gerçekleşmediğinden ulaşabileceği sınırlar da görülmüş değildir (Mitchel ve Oakley, 1998: 45-46).

Ataerkil Toplumda Kadının Yeri ve Çalışma Yaşamına Katılımı

Ataerkil sistem, her iki cinsiyetin yer alabildiği ancak büyük çoğunluğu erkekler etrafında kurulan bir sistemdir. Kadınlar bu sistemde yer alabilmek için ataerkilliğin yani erkeklerin belirlemiş olduğu kurallara uymak, bu kurallara uygun davranmak zorundadır. Ataerkillik, erkeklerin değerlerini belirlediği bir sistem olsa da, kadınların u sistemdeki yaşamda olan rolü gözden kaçamayacak kadar büyüktür. Kadınlar anne olarak kültürlenme sürecinin en başında yer alır. Geçerli ataerksel niteliklerle donanarak erkekler üzerinde baskı kurabilirler veya verilen kararları etkileyebilirler. Ancak bu ataerkilliğin esas sahiplerinin erkekler olduğu gerçeğini değiştirmez (Demren, 2001: 2).

Ataerkillik, “erkeklik” olgusuyla ortaya çıkmıştır ve bu olgu ortadan kalktığında ataerkil sistem de çöker. Erkeklikten kastedilen, biyolojik anlamda erkeklik değildir. İnsanlara empoze edilen, içselleştirilen ataerkil hegemonik erkekliklerdir. Ataerkilliğin bu hegemonik erkekliklere kendi devamını sağlayabilmek adına her anlamda ihtiyacı vardır (Demren, 2001: 2).

Her ataerkil toplum, kendi kültürüne göre hegemonik erkeklikler yaratır. Bunları kurumsallaştırır ve kutsallaştır. Sonrasında bu kurumsallaşan erkeklikler, erkekler tarafından içselleştirilir. Bu erkeklik biçimlerini sosyalleşme sürecinde öğrenirler ve ataerkil sistemde yer alırlar. Fakat bu süreç erkekler için sıkıntılı, yorucu ve kendilerini kanıtlamaları gereken bir süreç olabilir (Demren, 2001: 2).

Kadınlar, ataerkil sistemde belirli alanlar içinde tanımlanmıştır. En yaygın olanı ise ev içi alandır. Kadınlara tanımlanan roller de bu ev içi yaşamın barındırdığı rollerdir. En önemli ikisi, annelik ve karılıktır. Bu roller hemen hemen kadının bütün yaşamı boyunca devam

eder. Çalışan bir kadın bile yaptığı işlerle değil, bu rollerle toplumda yer alır (Demren, 2001: 4).

Kadınların ev içinde kendilerinin, ailelerinin ve toplumun yeniden üretim,i için yaptıkları, kullanım değeri olduğu halde piyasada değişim değeri ve parasal karşılığı bulunmayan çalışma biçimleri; üretim faaliyetlerinden sayılmayıp, değersiz kılınmaktadır. Çalışma yaşamına katılan bir kadın için bu karşılıksız çalışma biçimleri sorumluluğu almaya devam etmektedir. Bu nedenle kadınlar daha az çalışma yaşamına katılmakta, belli mesleklerde yoğunlaşmaktadır. Düşük statü ve ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Bu durumda kadınlar çalışma yaşamında geri plana itilen ikinci sınıf bir iş gücü olmaktadır (Özçatal, 2011: 22).

Ancak erkekler, kadınlar gibi bir kısıtla içerisinde değildir. Her kadın genelde en azından bir erkeğin koruması ve kontrolü altındır. Tüm hareketleri ve yaşam alanı o erkek ve onun üstünde olarak da tüm ataerkil sistem tarafından denetlenmektedir. Bu denetleme sınırlamaları da beraberinde getirir (Demren, 2001: 4).

Kadınlar, “yük” kavramı içerisinde alabileceğimiz zorluklar çekerler. Böylelikle bir mücadele verirler ancak, bu yaşama karşı bir mücadele değildir. Aslında kendisinden beklenen görevleri yerine getirme ve devamlılığını sağlama, “kadınlığını koruma” mücadelesidir. Kadınlar, egemen kadınlık biçimini korumak zorundadır; koruyamadığında, kadınlığı reddedilmez ama toplumda aşağılanan ve olumsuzlanan kadınlığın başka bir kategorisinde yer almak durumunda kalır (Demren, 2001: 7-8).

Ataerkil sistemde diğer bir önemli husus da namus kavramıdır. Namus daha çok kadın üzerine odaklanır. Zaten erkeğin namusu genelde kadınla özdeşleştirilir. Kadından bu namusu koruması beklenir, başarısız olduğunda sert bir şekilde cezalandırılır (Demren, 2001: 8).

Kadın iş gücün çalışma yaşamına sınırlı katılımı ve erkeklere göre ikincil konumunu açıklamak için geliştirilen çeşitli kuramlar vardır. Bu kuramlardan biri olan neoklasik/beşeri sermaye kuramı, kadının bireysel tercihlerine vurgu yapmaktadır. Kadının çalışma yaşamında dezavantajlı bir konumda olması, kadının kendisi tarafından bağımsız ve rasyonel şekilde tercih edilmiştir. Kadın ev işleri ve çocuk bakımından sorumludur. Bundan dolayıdır ki çalışma saatleri açısından esnek işleri seçmeleri rasyonel bir davranıştır ve kadınların iş tecrübeleri azdır. Feminist kuramda ise, kadınların çalışma yaşamına sınırlı katılımı ve ikincil konumunu çözümlerken, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet temelli iş bölümüne vurgu yapılmaktadır (Özçatal, 2011: 24).

Kadın İstihdamı ve İş Gücü

Modern vatandaşlık kavramı, kadın ve erkeğin istihdam durumuna göre tanımlanmış, aynı zamanda sosyal haklar iş gücü piyasasındaki konuma bağlanmıştır. Dolayısıyla, vatandaşlık tanımı daha çok erkeklere atıf yapmaktadır. Buradan hareketle, kadınların vatandaşlıkları ikinci sınıf, bağımlı vatandaş olarak tanımlanmaktadır. Kadın hareketi ve mücadelesi, bu konuda iyileşmeler ve gelişmeler yaşanmasını sağlamıştır (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 212).

Refah devletinin en tipik modeli, erkeklerin çalışıp, kadınların da ev hanımı olduğu modeldir. Kadınlar, sosyal güvenlik ve vergi gibi konularda kocalarına yüzde yüz bağımlıdırlar (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 213).

Sanayi toplumu sonrası toplumlarda ortaya çıkan durum, ev kadınlığının ortadan kaybolması ile iş gücü piyasalarını yeniden düzenlemesi ve kadınların iş gücü piyasalarına katılımlarını sağlayan sosyal politikaların ortaya çıkmasıdır (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 215).

Bununla beraber, kanunlar önünde kadınların erkeklere bağımlı olarak tanımlanmasının yanında, istihdam dışında kalan kadınlar da refah devleti uygulamalarında bağımlı anne ve eş olarak görülmektedir (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 218).

Türkiye'nin AB'ye girecek aday ülke olarak kabul edilmesiyle başlayan süreçte, cinsiyet eşitliği politikaları alanında önemli adımlar atılmıştır. Anayasal değişiklikler, eşitlik ilkesini sağlamakta devleti sorumlu ilan etmiştir. Örneğin; aile reisliği kavramının kaldırılmasıyla, eşlerin eşit hak ve sorumluluklarının güvence altına alınması, eşlerin ortak mal varlıklarının boşanma sırasında eşit paylaşılması gibi alanlarda kadınların lehine düzenlemeler yapılmıştır (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 219).

Türkiye'de kadın istihdamının genel özellikleri, iş gücüne katılım oranlarının düşük olması, çalışma yaşında kadının ev kadını olarak istihdam dışı kalıyor olması ve enformel istihdamın yaygın olması olarak sıralanabilir. İşe alınırken yaşanan cinsiyet ayrımcılığı Türkiye'de çok sık karşılaşılan bir durumdur. Bankacılık gibi kadın yoğunluklu sektörlerde bile işe alınmadan önce kadınların, evlilik ve çocuk sahibi olma niyetleri hakkında sorgulandıkları görülmektedir (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 220-221).

Bakım hizmetleri genellikle, evde, hiçbir maddi karşılığı olmadan kadınlar tarafından yapılır. Bakım hizmetinin piyasadan para karşılığı satın alınması daha çok kadınlar iş gücüne katıldıklarında ortaya çıkmaktadır. Kadınların emekleri ya ev kadını olarak hiç ödenmemekte ya da düşük ücretler ödenen bakım işçileri olarak kadınlar, maddi karşılık bulamamaktadır (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 223).

Kadın istihdamı ve bunu destekleyen bakım hizmetleri çerçevesinden bakıldığında Türkiye'nin refah rejimi toplumsal cinsiyet ağırlıklı olarak ataerkil bir yapıdadır. Bu yapı içerisinde kadınların başat rolü annelik ve eş olmak olarak saptanmıştır ve refah devletin saptanması da bu model üzerinde yükselmektedir (Elveren ve Dedeoğlu, 2012: 225).

Bulgular ve Tartışma

Katılımcılara yöneltilen anket sorularına ilişkin cevaplar üç başlık altında toplanmıştır. İlki katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini (yaş, medeni durum, kaç çocuk sayısı, öğrenim durumu, mesleği, gelir düzeyi, ehliyeti kaç yaşında aldığı) içeren cevaplardan oluşmaktadır.

İkinci başlık altında yer alan bilgiler ise, katılımcıların araç sürme niteliklerine yönelik alınan cevaplardan oluşmaktadır. Nicel verilerin elde edilmesiyle oluşturulmuştur. Kapalı uçlu sorulara verilen cevapların görsel hale getirilerek sayısal olarak sunulmasını içermektedir. Diğer alt başlıkta yer alan bilgiler ise yine katılımcıların açık uçlu sorulara vermiş olduğu cevapların içerik analizine tabii tutulması akabinde nitel verilerin sunulmasından oluşmaktadır.

Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmaya toplam 50 kadın katılmıştır. Katılımcıların tamamına yakını evlidir. Öğrenim durumları, meslekleri, gelir düzeyleri gibi sorulara verilen cevaplar grafikler halinde sunulmuştur. Grafiklerin yorumlamaları tek tek her grafiğin altında yer almaktadır. Bu yorumlamalarla Trabzon kadınının sosyo-demografik özellikleri ortaya konmuş ve birbirleriyle ilişkili yönlerine değinilmiştir.

Katılımcıların yaş aralığı 24-55 ve üstü olarak ifade edilebilir. 20-35 yaş arası en yüksek orana sahiptir. Katılımcıların yarısından çoğunu oluşturmaktadır. Bu noktada eğitim seviyesiyle yaşı ele aldığımız zaman genç kesimin fazla olması fakülte mezunu olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Bu nedenle eğitim seviyesinin de yüksek olacağını var sayabiliriz.

Katılımcıların 6 tanesi bekar, diğer 44 kadın evlidir. Bu noktada çocuk sayısının kadının hayatını ne yönden etkilediği bakımdan tahminler yürütülebilir. Evli kadınların bekar kadınlardan çok daha fazla sorumluluk sahibi oldukları kaçınılmaz bir gerçektir. Eşlerinin ve çocuklarının her türlü bakımıyla ilgilenmek durumundadırlar.

Trabzon'da hem evli olup hem de ehliyet alan çok fazla kadın olduğu söylenebilir. Burada kadınların yüklenmiş oldukları sorumlulukların hafifletilmesi adına ehliyet bir özgürlük ve ihtiyaç olarak ifade edilebilir. Kadının hayatını idame ettirirken yaptığı işler sadece kendisini ilgilendirmemektedir. Bunun yanında çocuklarının ve eşlerinin de hayatlarını çekip çevirmektedirler. Bu kadar işi tek başına yapamayacak olmanın verdiği

mecburiyet ve daha kaliteli bir yaşam için Trabzonlu kadınların ehliyet almayı tercih ettiğini söyleyebiliriz.

Evli olan kadınların sadece %9 luk kısmı çocuk sahibi değildir. Tek çocuklu kadınların da sayısı az değildir. Bunun yaşla doğru orantılı olduğu söylenebilir. Genel anlamda en yoğun olarak 2 çocuk cevabı verilmiştir. Trabzon'da kadınların buna yine yaş faktörünü katarak 3 çocuk sahibi olduklarını söyleyebiliriz. Daha fazla çocuk sayısı çok az kadın tarafından söylenmiştir. Kadınların çalışma yaşamına katılımıyla birlikte çocuk sayılarında azalma olduğu görülmektedir. Çalışan kadınların en fazla 2 çocuğu vardır. Trabzon, aile planlamasında birçok şehir gibi başarılı değildi. Son yıllarda bu kadına verilen değer ve ekonomik sıkıntılar doğrultusunda, kadın saygınlasmaya ve çalışma yaşamında yer almaya başlamıştır. Bu da çocuk sayısını etkileyen en büyük faktörlerden biridir.

Görüldüğü üzere katılımcıların %72'sini fakülte mezunları oluşturmaktadır. Bu 50 katılımcının 37'sinin üniversite mezunu olduğunu göstermektedir ve bu yadsınamayacak düzeyde bir rakamdır. Buradan hareketle Trabzon'da kültür seviyesinin oldukça yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Kadınlar her alanda olduğu gibi eğitim alanında da ikinci planda kalarak, ya eğitimlerini tamamlayamıyorlar ya da hiç üniversiteye başlamıyorlar. Bazıları ise çok daha şanssız olabiliyor. Görüldüğü gibi ilköğretim mezunu kadınlar da yok değil. Ancak bunu yaşla ilişkilendirdiğimizde, o zaman ki eğitim seviyesini düşünerek ilköğretim mezunlarının varlığını anlayabiliriz. Çünkü her şey bir değişim içerisinde, toplum ve eğitim de bunlara dâhil. Zamanla eğitime verilen önem artmış ve kuşaklar daha şanslı hale gelmeye başlamıştır.

Burada sadece kadınların eğitim seviyesi hakkında bilgi edindik. Kadınların yaşadığı sınırlandırmaları düşünecek olursak, böyle bir oranın büyük bir gelişmenin işareti olduğunu söyleyebiliriz. Erkeklerin de eğitim seviyesi araştırıldığı zaman Trabzon'da kadın ve erkek olarak eğitim seviyesinin oldukça yüksek çıkacağı aşikar.

Katılımcıların %56'sının devlet memuru olduğu görülmektedir. Buna yakın sayılabilecek diğer cevap ise ev hanımı olmuştur. Trabzon'da kadınların genel olarak memurluğu akabinde öğretmenliği seçmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu da kısıtlanan kadının belli mesleklere yoğunlaştığının bir göstergesidir. Memurluğun, özellikle öğretmenliğin kadın mesleği olarak görüldüğünü ifade edebiliriz. Kadının zamanla çalışma yaşamına katılmış ancak bu katılım belirli meslekler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Buradan hareketle kadının özgürce meslek seçimi yapamadığını söyleyebiliriz.

Trabzon Trafikinde Kadın Sürücü Olmak Seda KOÇ HACISALİHOĞLU (ss.61-88)

Ev hanımı olan kadınların sayısı da oldukça fazladır. Sorumluluklarına bir diğer sorumluluğu eklemek istemeyen ve eğitim seviyesi düşük olan kadınlar çalışma yaşamında yer almayı tercih etmemişlerdir. Trabzon'da muhafazakarlığın da bu konu üzerinde etkisi olduğunu söylenebilir. Ataerkil sistemde, kadının işinin ve yerinin ev içi alan olarak görülmektedir. Bu nedenle eşleri izin vermediği için çalışma yaşamına katılamayan kadınların sayısı gözle görülebilir düzeydedir.

Ayrıca diğer meslek grubunda da bulunan kadınlar mevcuttur. Ancak sayıları oldukça azdır. Bu mesleklerin erkek işi olarak görüldüğü ve kadınların girişimci olarak desteklenmediği söylenebilir. En rahat ve güvenilir meslek olarak devlet memurluğu görülmekte ve bu alanda tercih yapılmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyleri %60 oranında 2001-3000 arasında olduğu görülmektedir. Bu noktada tercih edilen mesleğin etkisi önemlidir. Genel anlamda devlet memurluğunu tercih eden kadınların maaşları bu doğrultudadır. Daha fazlası ya da biraz daha az gelir düzeyleri de dikkat çekecek ölçüdedir. Ancak genel anlamda bakıldığında gelir düzeyinin iyi olduğu ifade edilebilir. Bu da ehliyet alma konusunda önemli faktörlerdendir. Durumu iyi olan kadınların araba alabilecek yeterliliğe sahip olmasıyla ehliyet alması arasında doğru bir orantı var. Ev hanımı olan kadınların da eşlerinden sağladıkları gelir iyi olduğu için araba alabildikleri ve bu nedenle ehliyet almayı tercih ettikleri söylenebilir.

Katılımcıların ehliyeti aldıkları yaş en fazla 18-22 yaş aralığında tekrarlanmıştır. Bu noktada fakülte eğitimini tamamlayan kadınların bu bilinçle ehliyet aldıkları da söylenebilir. Daha geç yaşlarda alanlar da mevcuttur. Bu kadınlar genelde ev hanımıdır. Bir takım sorumlulukları kaldırmayı başardıktan sonra ehliyet alma kararı vermişlerdir. Genelde hobi olarak görülen ehliyet bir zaman sonra işe gidip gelmede ve acil ihtiyaçların karşılanmasında araç olarak görülmüştür.

20'li yaşlarda da ehliyet alan kadın sürücülerin sayısı oldukça fazladır. Bunun sebepleri düzenli bir çalışma yaşamına girdikten sonra bunu kaldırabilecek gelir elde ederek ve ulaşım ihtiyacını karşılayabilmek adına ehliyet aldıkları söylenebilir.

Nicel Verilerin Analizi

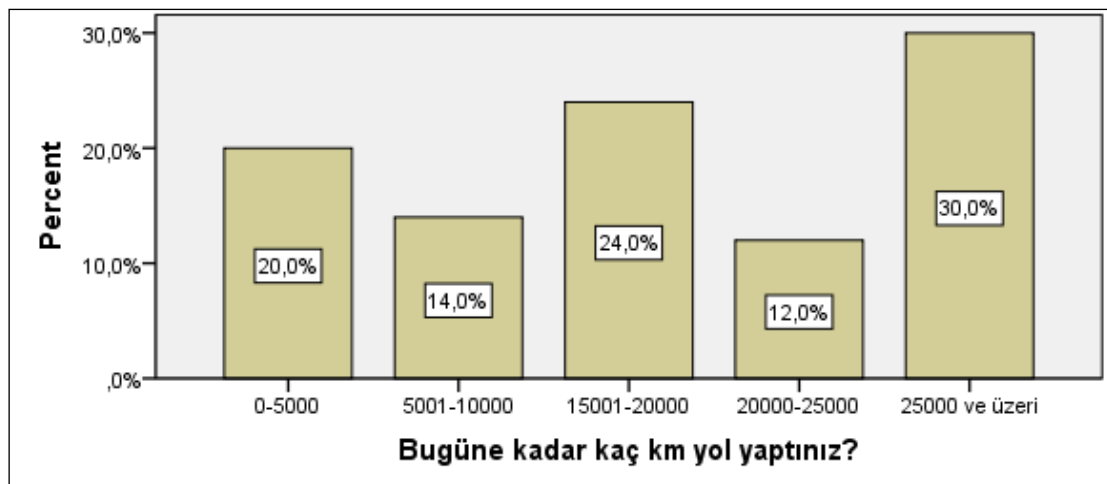
Çalışmada yer alan anket formunun nicel veri kısmından elde edilen cevapların (verilerin) grafikler halinde ortaya konmuştur. Bu sorular genel olarak kadınlar sürücülük niteliklerini (ne sıklıkla araç kullandığı, bugüne kadar kaç km yol yaptığı, trafikte kendine ne kadar güvendiği, trafikte en yüksek kaç km hız yaptığı, kaza yapıp yapmadığı gibi) içeren kapalı uçlu sorulardır.

Grafik-1

Katılımcılardan çoğunluğu her gün araç kullandıklarını ifade etmiştir. Bu noktada çalışma yaşamına katılımlarıyla ilişki kurulabilir. Her gün araç kullanan kadınların genel anlamda devlet memuru olduğu görülmektedir. Ulaşım kolaylığı sağlamak adına işine gidip gelirken araç kullanmaktadırlar. Sonrasında yoğun olarak verilen cevap haftada birkaç gün olmuştur. Kadınlar her gün olmasa bile ihtiyaçları oldukça araba kullanmaktadır. Haftada bir gün, en az verilen cevaptır. Burada kadınların genel olarak ihtiyaç için değil de hobi olarak araba kullandıklarını söyleyebiliriz. Nadiren cevabını veren kadınlar ise, çok acil durumlarda ve eğlence amaçlı araç kullanmaktadırlar. Ehliyetini almış ama araç sahibi olmayan kadınlar bu kategoride değerlendirilebilir.

Grafik-2

Katılımcıların %30'u 25000 km ve üzeri cevabını vermiştir. Trabzon'da sürücü kadınların sırf ehliyetleri olsun diye değil gerçekten araç kullanabilmek için ehliyet aldıkları

görülmektedir. Bunun tam tersi durum olan cevap ise nadirendir. Kadınlar, ehliyet almakta ancak düzenli olarak araç kullanmamaktadır. %24'lük bir kesim ise 1501-20000 km yol yaptıklarını söylemişlerdir. Bunun ehliyeti ilk aldığı zaman değil de sonrasında araç kullanma sıklığının artması sonucunda gözlenen bir durum olduğu ifade edilebilir.

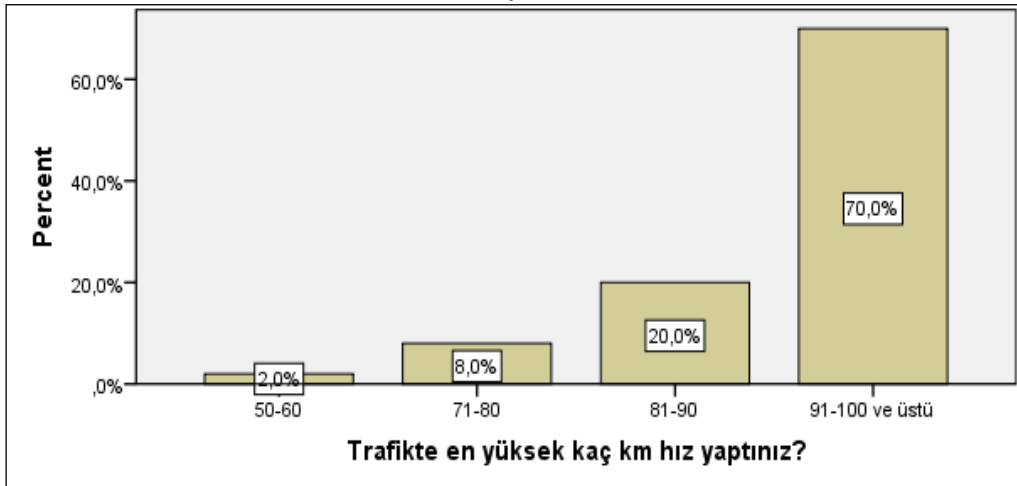
Grafik-3

Katılımcıların %72'si yeterince cevabını vermiştir. Burada Trabzonlu kadın sürücülerin genel anlamda kendilerin yeterince güvendikleri söylenebilir. Çok fazla güvenen kadınların oranı ise %22'dir. Bu da genele bakıldığında az bir sayıdır. Bu noktada kadınların trafikte çok fazla özgüvenli olmadıkları yorumu yapılabilir. Trabzon kadınının kendine has özelliği olarak sayılan öz güven ve cesaretli olmalarıyla çelişen bir durum gözlenmiştir. Araç kullanma yetkinlikleri olarak kendilerine fazlasıyla güvenmediklerini söyleyebiliriz. yeterli düzeyde iyi olduklarını ifade etmişlerdir.

Bu durumun erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu baskı ile ilişkili olduğu söylenebilir. Kadınlar çok iyi olsalar bile yerleştirilen algı nedeniyle böyle olduğunu düşünmeye çekinmektedirler. Sürücülük konusunda erkeğin daha iyi olduğu düşüncesi kadınları etkilemektedir. Bu nedenle bu soruya verdikleri cevap çoğunlukla yeterince olmuştur.

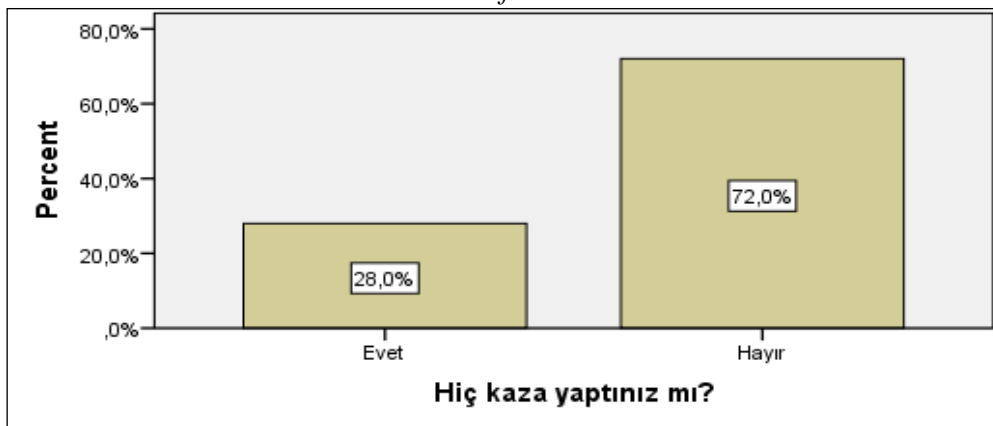
Grafik-4

Katılımcıların büyük çoğunluğu 91-100 km ve üzeri cevabını vermiştir. Bunun Trabzon insanının aceleci yapısıyla alakalı olduğu söylenebilir. Kadınların yavaş sürdükleri için eleştirilmeleri ile çelişen bir durum gözlemlenmiştir. Oluşturulan algının aksine bir durumun mevcut olduğu söylenebilir.

Çalışma yaşamına katılan kadın, işe yetişebilmek, çocuğunun okul çıkışına yetişebilmek için hızlı araç sürdüğü ifade edilebilir. Sorumluluğu çok fazla olan Trabzon kadını acele ve iş bitirici olma özelliğini doğuştan kazanmış bulunmaktadır. Bu nedenle genel anlamda Trabzonlu kadınlar hızlı araç sürdükleri söylenebilir.

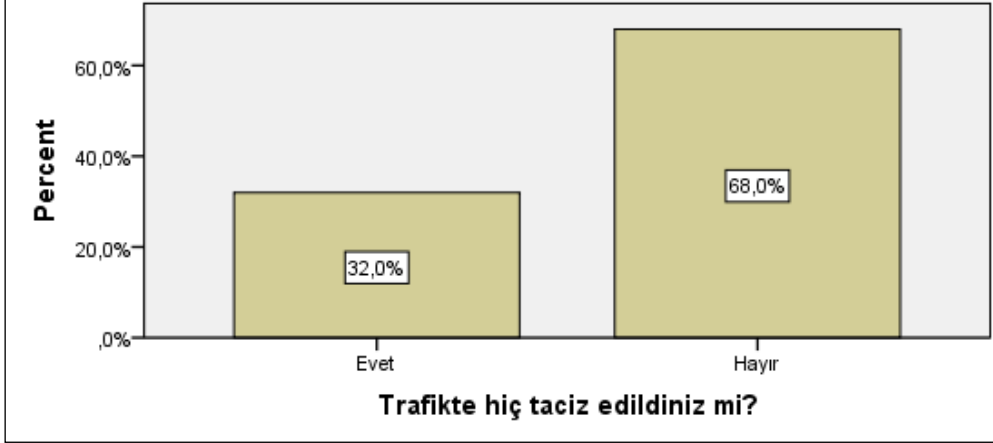
Grafik-5

Katılımcıların %72'si hayır cevabını vermiştir. Buradan hareketli Trabzonlu kadın sürücülerin fazla kaza yapmadığını söyleyebiliriz. Bunun etkisi olarak kadınların daha dikkatli olması verilebilir. Nitekim katılımcıların ifade ettiği görüşlerinde, kadınlar araç sürerken sadece çocuklarını değil eşini ve çocuklarını da düşündüklerini belirtmiştir. Bu nedenle erkeklere göre çok daha temkinli olduklarını söylemişlerdir. Ayrıca dikkatli oldukları

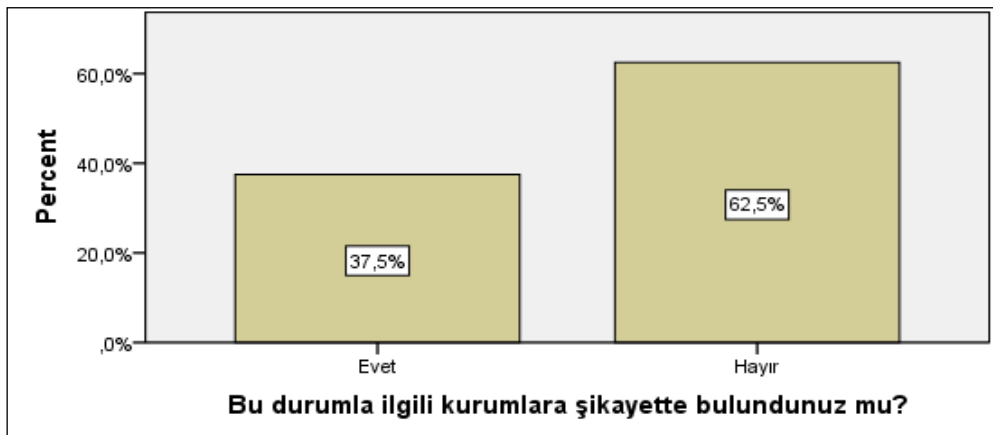
ve kurallara uydukları için kaza yapmadıklarını, yapsalar bile bu kazaların ufak çaplı olduğunu ifade etmişlerdir. Grafikte de görüldüğü gibi kadınların kaza yapma oranı oldukça az olmakla birlikte elbette kaza yapan kadınlar da mevcuttur. Ancak her biri ufak kazalar yaptıklarını dile getirmişlerdir.

Grafik-6

Katılımcıların çoğunluğu hayır cevabını vermiştir. Bu noktada Trabzon'un güvenli bir şehir olması ve muhafazakâr yapısı nedeniyle erkeklerin sarkıntılık yapmadığı ifade edilebilir. Ancak aksini söyleyen ve yaşayan kadın sürücülerimiz de mevcuttur. Çeşitli şekillerde taciz edildiklerini dile getirmişlerdir. 'Korna çalmak' ve 'sıkıştırmak' bu cevaplar arasında en çok tekrarlananlardır. Ancak burada genele baktığımız zaman, Trabzon'da sürücü kadınların az düzeyde tacize uğradıklarını ve kendilerini diğer şehirlerden daha güvende hissettiklerini söyleyebiliriz.

Grafik-7

Tacize uğrayan katılımcılardan aldığım cevapların çoğunu hayır cevabı oluşturmaktadır. Tacize uğradıkları halde her hangi bir kuruma şikâyetle bulunmayıp bu konu

hakkında hiç bir şey yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun küçük çaplı taciz olması, sadece kadına rahatsızlık vermesi ve daha ötesine geçmemesinin önemli etkisi vardır. Ancak kendi haklarını savunan ve yanlış görmezden gelmeyen Trabzonlu kadınların %37'si ise bu durumla karşılaştıklarında şikâyette bulunmuşlardır. Bu şikâyetler genelde polise yapılmıştır. Etkili olduğu, tartışmalı bir konudur.

Nitel Verilerin Analizi

Bu başlık altında 6 açık uçlu sorunun analizi yapılmıştır. Ankette elde edilen bilgilerin içerik analizi yapılarak yorumlamasını içermektedir. Genel anlamda Trabzon'da sürücü olmanın nasıl bir tecrübe olduğu, yaşanan sıkıntılar ve yerleşik algıya (Kesin bayan sürücüdür.) nasıl bakıldığını, ehliyetin hangi amaca hizmet ettiği ve trafikte ne şekilde tacize uğradıklarını içeren cevaplar elde edilmiştir. Nitel sorular, sırasına göre küçükbaşlıklar altında analiz edilmiştir.

- Ehliyet sizin için hangi amaca hizmet ediyor?

Ehliyeti araba kullanmak için sıradan bir belge olarak gören kadınların yanı sıra en fazla verilen cevap ulaşım kolaylığı olmuştur. Zamandan tasarruf ederek daha kaliteli bir ulaşım sağladığı söylenmiştir. Bunun yanında ehliyet, katılımcılar için ihtiyaç ve gereklilik olarak görülmektedir. Sorumluluklarının altından kalkabilmek için sahip oldukları ehliyetin işlerini kolaylaştırdıklarını düşünmektedirler. Ayrıca acil durumlarda ehliyetin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Nadiren araba kullandığını söyleyen katılımcılar bile bu noktaya dikkat çekmişlerdir. Acil durumlarda ehliyetin çok büyük avantaj olabildiği ifade edilmiştir.

Genel anlamda Trabzon kadını için ehliyet, büyük bir ihtiyaç ve gereklilik. Ulaşım kolaylığı için önemli bir kademe olduğu ifade edilebilir. Bunun yanında Trabzon'un karışık ulaşım ağının verdiği sıkıntıların aşılması adına kadınlar, ehliyet almayı tercih etmektedirler. Genel olarak kaliteli yaşam ve ihtiyaçların giderilmesi için bir araç olarak görülmektedir.

- Trafikte taciz edildiyse bu ne şekilde oldu?

Katılımcılara bu sorunun öncesinde, trafikte tacize uğrayıp uğramadıkları sorulmuştur. 50 katılımcının, 16'sı taciz edildiklerini ifade etmişlerdir. Ancak bunlardan sadece 6'sı şikayette bulunmuşlardır. Bu noktada çok can sıkıcı durumların yaşanmaması etkili olmuş olabilir. Taciz şekillerine verilen sık cevapların korna ve sıkıştırılma olduğu görülmüştür. İlerisi olmayan durumlar olduğu için kadınların görmezden geldiği söylenebilir.

Katılımcılardan bazıları sözle tacize uğradıklarını da belirtmişlerdir. Erkeklerin, arabayı kullanan bir kadını fark ettiğinde ve hele o yol sakınse tacizle

karşılaşabildiklerini söylemişlerdir. Ancak Trabzon'da bu durum yaygın olmamakla birlikte hiç yaşanmadığı da söylenemez.

- Trabzon'da kadın sürücü sayısının fazla olmasının sebepleri nelerdir?

Kadınların çoğu bu soru sorulduğunda ilk olarak şaşırılmışlardır. Ayırt edici özellikte bir fazlalığın olduğunun farkında değillerdir. Sonrasında aslında onlar da artık her yerde kadın sürücüyle karşılaştıklarını beyan etmişlerdir. Bu durumun yeni olduğu, özellikle son iki yılda büyük bir artış gösterdiği düşünülmektedir.

Bu sebepleri maddiyat, Trabzon kadınına has özellikler, şehrin küçük olması ve insanın sarkıntılık yapmamasına dayandırmışlardır. Çoğunluk ise Trabzon kadınının özelliklerini vurgulamıştır. Bu özellikler, cesaretli, özgüvenli ve azimli olmasının yanında gösterişi sevmesi olarak ifade edilmiştir.

Maddiyat, katılımcıların çoğu tarafından verilen cevaplardan biridir. Bakıldığında bir kişinin ehliyet almasında önemli etken, araç alabilecek durumda olmasıdır. Elbette araç olmadan ehliyet sahibi olmak isteyenler de mevcuttur ancak çoğunluğun görüşü aldığı ehliyeti aktif olarak kullanabilmektir. Trabzon'da da maddi durumu iyi olan kadınlar ehliyet almaya daha fazla yönelmektedir. Kimisi eşlerinin geliriyle kimisi de kendi sağladığı gelirler araba almaktadır.

Trabzon kadınına has özelliklerden bahsedecek olursak, katılımcıların çoğu, kadınların cesaretli ve özgüvenli olduklarının altını çizmektedir. Kendi ayakları üzerinde durabilen kadınlar olduklarını ve her şeyin üstesinden gelebileceklerini söylemişlerdir. Trabzon'da kadınlar, iş, eş ve aile gibi bir çok sorumluluğun üstlenmektedir. Bu sorumlulukları yerine getirmek ve yüklerini biraz olsun hafifletmek adına ehliyet almayı tercih etmektedir. Kullandıkları araba markalarının pahalı olmasını da gösteriş yapmayı sevmelerine bağlamaktadırlar.

Trabzon, muhafazakar ve ataerkilliğin oldukça baskın olduğu bir şehir. Ama en büyük rolü oynayan, Trabzon kadınıdır. Trabzon'da kadınlar erkek gibi yetişmektedir. Tarla işlerinde ve evdeki işlerde olsun birçok işin üstesinden gelebilirler. Erkeğe bağımlı olmayı sevmezler. Bu noktada özgürlükçü ruhlarının olduğunu söyleyebiliriz. Trabzon kadını, evi, kocasını ve çocuklarını çekip çevirendir. Ataerkil yapı baskın olmasına rağmen aslında tabanda anaerkil olduğu söylenebilir. Katılımcıların bazıları, bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Trabzon kadınının kendine güveni çok yüksek. Yetiştirilme mizaçları sert olduğu için erkek gibi kadın oluyoruz. Ataerkil gibi görünebilir ama tabanda anaerkiliz. Ehliyet de kadınlar için özgürlüğün bir belirtisi olarak görülüyor.”K27

“Trabzon ataerkil bir şehir gibi görülebilir ama kadınlar çok baskın karakter aslında. Bir çok sorumluluğumuz var. Öz güvenli ve kendi ayaklarımız üzerinde durduğumuz için bunların üstesinden gelebiliyoruz. Erkeğe bağımlı olmadan özgürce hareket etmemizi sağlayan da ehliyetlerimiz. Trabzon’un güvenli bir şehir olması da büyük etken.”K42

“Trabzon erkeği sarkıntılık yapmaz. Sahip olduğu kadını korur ve kollar. Erkekler de eşlerine bu nedenle imkan tanıyor. Mesela İstanbul’da yaşasak eşim ehliyet almama izin vermezdi. Biraz da biz kadınlar istediğimizi yaptırtmayı başarıyoruz. Azimli, cesaretli ve öz güvenliyiz. Bu nedenle olabilir.”K36

“Özgürlüğümüze düşkün kadınlarız. Maddi durumumuz biraz olsun iyiyse ufak çaplı bir araba ihtiyacımız oluyor hemen. Birçok şeyde genel olarak hevesliyiz. Ayrıca büyük bir öz güvenimiz var. Biz de yapabiliriz düşüncesiyle her şeye atlıyoruz ve çoğunun altından kalkmayı başarabiliyoruz.”K1

“Trabzon kadınıyla alakalı bir durum bence. Tuttuğunu koparan ve kendi ayakları üzerinde duran kadınlarız. Böyle yetiştirildik. Erkek egemen bir toplum gibi görünüyoruz ama Trabzon erkeğini de çekip çeviren kadındır. Bu kadar sorumluluğu kaldırmak için işini kolaylaştırmak zorunda. Ehliyet de bize bunu sağlıyor.”K34

Genel olarak şehirde kendilerini güvende ve rahat hissetmektedirler. Trabzon erkeğinin sakıntılık yapmadığı düşüncesindedirler. Kapalı uçlu sorularımdan biri olan tacize uğrayıp uğramadıklarına dair ifadelerinde çoğunluk hayır cevabını vermiştir. Bu da gösteriyor ki kadınlar Trabzon’da araç kullanırken daha güvende olduklarını düşünmektedir.

Katılımcıların bir kısmı Trabzon’da ulaşımın pahalı olması nedeniyle araç sahibi olduklarını belirtmiştir. Yüksek ücretli dolmuşlar ve ulaşımın meydan merkezli yapılması sıkıntı yaratabiliyor. Meydandan farklı bir yere gitmek istediğinizde günde dört dolmuş değiştirmiş oluyorsunuz ve bu genele vurulduğunda özel arabanızı almak çok da hesaplı bir çözüm yolu olabiliyor.

Muhafazakâr bir şehir olmasına rağmen erkeklerin eşlerine ehliyet almalarına izin verdiği görülmektedir. Bunun sebebinin küçük bir şehir olmasından kaynaklı olduğu ve bahsettiğimiz güven duygusuyla ilişkili olduğu söylenebilir.

- Araç kullanırken ne gibi sıkıntılarla karşılaşıyorsunuz?

Hiçbir sıkıntıyla karşılaşmadığını söyleyen bir azınlık olsa da genel anlamda en çok söylenen cevabın dolmuş şoförleri olduğunu söyleyebiliriz. Trabzon’da dolmuş şoförlerinden yana büyük sıkıntı yaşadıklarını söyleyen kadınlar, dolmuşların kurallara uymadıklarını dile getirmişlerdir. En başta hız yapmaları olmak üzere yolcu kapabilmek için aniden durup kalkmalarından şikayetçi olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca erkeklerin kaba ve aceleci olduğu görüşündeler. Katılımcılardan bazıları, bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Trabzon Trafikinde Kadın Sürücü Olmak Seda KOÇ HACISALİHOĞLU (ss.61-88)

“Kurallara uymayan kişiler sıkıntı yaratıyor. Burada erkekler çok aceleci ve kabalar. Yollarda radarın nerede olduğunu bilip ona göre hızlarını ayarlıyorlar. Radar olmayan bir yerde yanınızdan geçiyorlarsa bu biraz ürkütücü olabiliyor. Dolmuş şoförleri zaten ayrı bir sıkıntı. Yolcu kapmak adına kural tanımıyorlar. Trabzon insanı da bu duruma alıştı artık, yol vermek zorunda kalıyoruz ama zorunluluk gibi değil de kuralmış gibi geliyor bir zaman sonra.”K36

“Dolmuş şoförleri yolcu almak için trafik kurallarını hiçe sayıyor ve sorun yaşamamıza neden oluyor. Trafikte bayan olduğunuzu gördüklerinde yol ve geçiş hakkını kendilerinde buluyorlar. Bu tüm erkek sürücüler için geçerli. Ayrıca mutlaka sizin önünüze geçmeye çalışıyorlar.”K11

“Kurallara uymayan sürücüler, yolda aniden durmaları, yol üzerine park etmeleri. Ayrıca Trabzon’da park alanlarının bulunmaması. Özellikle şehir içi yollar çok dar bu nedenle sıkışıklık oluyor. Dolmuş şoförleri saygısızca davranabiliyor, kendilerini yolun hakimi sanıyorlar.”K4

“Polisin her yere radar koyması, kırmızı ışık süreleri, yolların bozuk olması sıkıntılar yaratıyor. Dolmuş şoförleri tarladaymış gibi araç kullanıyorlar. Sanki yol onların, biz gelip geçiciyiz.”K1

“Yeni yetme çocuklar bir anda bir yerden çıkıyor. Dikkatsiz kullanıyorlar. Dolmuşlar zaten çakalın önde gideni. Yolcu kapabilmek için sağdan soldan bir anda karşımıza çıkıyor, istedikleri yerde durup kalkıyorlar. Herkes bu yüzden zorluk yaşıyor.”K14

“Kurallara uymayan sürücüler ve başına buyruk dolmuş şoförleri sıkıntı yaratıyor. Yolcu kapmak için hoyratça araç kullanıyorlar. Bir yerde arabamız hasar görmesin diye onlara yol vermek zorunda kalıyoruz. Coğrafi koşullar bazen engelleyici olabiliyor. Sürekli yağmur yağıyor olması beni tedirgin eden durumlardan biri.”K40

Katılımcılar, yol hakkının kendilerinde olmasına rağmen dolmuş şoförlerinin, kendi hakkıymış gibi davranmasından dolayı yaşanan sıkıntılardan bahsetmişlerdir. Hatta araçlarının hasar görmemesi için geri durduğunu ve yol verdiğini söyleyen katılımcılar mevcuttur.

Trabzon erkeğinin kaba ve aceleci olması da fazla söylenen cevaplar arasındadır. Trabzon’da coğrafi koşullardan ya da genetik olarak insanlar çok aceleci ve çalışkan. Bu durumda hızlı olmak zorunda kalmışlar ve bir zaman sonra bir alışkanlık olarak oturmuş olduğu söylenebilir. Bu özellikleri trafikte de hız yapmaları olarak yansımaktadır. Kısa yoldan ve en az zamanda işlerini halletmeye çalıştıkları görülmektedir. Ancak katılımcıların büyük çoğunluğu, bundan tedirgin olduklarını dile getirmişlerdir.

Bunun yanında trafiğin yoğunluğunu da fazla tekrarlanan cevaplar arasındadır. Özellikle son zamanda iyice fazlaşan trafik sorununun şehir içi yolların dar olmasıyla beraber büyük sıkıntılara neden olduğu söylenebilir. Ayrıca bilinçsiz yayalar da bu başlık altında dikkat çekecek derecede dile getirilmiştir. Aniden yola atlamaları sürücüler için

zorluk çıkartabilmektedir. Baktığımız zaman trafik kazalarının büyük bir kısmı yayalardan kaynaklı bir şekilde meydana gelmektedir.

Diğer sıkıntılar genel olarak; teknik arızalar, deneyimsiz sürücüler, yolların bozuk oluşu, yokuşların fazla oluşu ve park alanlarının yetersizliği olarak ifade edilmiştir.

- “Kesin bayan sürücüdür” kalıp cümlesinin sizce haklılık payı var mı?

Bu soruya katılımcıların verdiği cevaplar birbirine yakın çıkmıştır. Katılımcıların 28’i kısmen haklılık payının olduğunu düşünmektedir. Bunun haklı gerekçeleri olarak, kadınların dikkatli oldukları için yavaş kullandıkları ve erkeklere göre daha temkinli olmaları gösterilmiştir. Bu soruya kısmen haklılık payı olduğunu söyleyen katılımcıların çoğu, çok iyi kullanan kadın sürücülerin de bulunduğunu ve genelleme yapılmaması gerektiği düşüncesindedir.

Erkeklerin daha pratik ve seri oldukları düşünülmektedir. Kadınlar, kadınsı özellikleri nedeniyle pratik olamıyorlar ve aynı hataları tekrarlayıp duruyorlar. Bu nedenle bazı kadın sürücüler yüzünden, kadınların bile bu cümleyi kullanmaya başladığı görüşündedirler.

Diğer katılımcılar ise, kesinlikle haklılık payının olmadığını söylemiştir. Bunun cinsiyet ayrımcılığına girdiği konusunda çoğunluk hem fikirdir. Ancak herkesin hata yapabileceğini ve en az kadınlar kadar erkeklerin de hata yaptığını belirtmişlerdir. Hatta kadınların dikkatli kullandıkları için daha yavaş oldukları ve bu nedenle az kaza yaptıklarını; kaza yapsalar bile bunların küçük çaplı kazalar olduğu sık verilen cevaplardandır. Erkeklerin hızlı kullandıkları, kurallara uymadıkları söylenmektedir.

Bu sözün ataerkil bir toplum olması bakımından erkekler tarafından bir algı olarak yerleştirildiği düşünülmektedir. Erkeklerin de hata yaptıkları apaçık bilinmekte ancak kadınlar yaptığında göze batmaktadır. Kadını ezmek adına oluşturulan bir söylem olduğu düşüncesindedirler.

Katılımcılardan bazıları, bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Hayır yok. Ben bir olayla karşılaştım. Yayaydım ve bir kadın sürücü hata yaptı. Hemen erkekler konuşmaya başladı. “Kadın süremez.”, “Bilmiyorsanız sürmeyin!” diye laf attılar. Ama erkekler de hata yapıyor en az kadınlar kadar. Bu konuda cinsiyet ayrımı yapılmamalı.”K33

“Zaman aman ben de kullanıyorum bu cümleyi. Kadınlar kurallara uygun hareket ediyorlar, kuralla uygun davranmayanlarla sıkıntı yaşıyorlar. Bu durumu anlayabiliyorum fakat belirgin hatalar yaptığı gerçeği de var maalesef.”K32

“Evet. Ben de kullanıyorum bu cümleyi. %50-60 haklılık payı var. Çünkü kadın sürücüler sağa sola geçerken acaba biri geçiyor mu diye düşünmüyorlar, dikkatsizler. Aynada kaşına

Trabzon Trafikinde Kadın Sürücü Olmak Seda KOÇ HACISALİHOĞLU (ss.61-88)

gözüne bakıyorlar. Aynı zamanda erkekler kadar seri değiliz. Ancak istisnalar kaideyi bozmaz.”K1

“ Bence biraz var. Kadınlar erkeklerden daha dikkatli kullanıyor. Sadece kendisini değil, eşini çocuğunu da düşünüyor o yüzden yavaşlar. Erkekler ise hiç bir şeyi düşünmeden basıyor gaza. Teknik olan hatalara da katılmıyorum. Erkekler de hata yapabilir, kaza yapabilir.”K30

“Kesinlikle hayır. Kötü bayan sürücü olduğu kadar, kötü erkek sürücüler de var. Hatta bayan sürücüler kurallara çok daha fazla uyuyor. Kadın sürücü ise tecrübesiz sürücü olduğu yargısı var maalesef.”K12

“Kısmen. Cinsiyet ayrımına karşıyım ama gerçekten kadımsal özelliklerden dolayı kalıplaşmış bir cümle bu. Mesela aynada kaşını gözünü inceleyen bir erkekle karşılaşamazsınız. Kadınlar bazen çok gereksiz dikkatli olup yavaş kullanırken, asıl dikkat etmesi gereken yerde boş işlerle uğraşabiliyor.”K48

Görülüyor ki Trabzon erkeğinin kadın üzerinde kurduğu baskınlık, trafikte de gözlenmektedir. Kadınlara güven duygusunun olmadığını, çoğu şeyi başaramayacakları düşünülmektedir. Kadın üzerinde kurulan bu baskıyı iki şekilde ortadan kaldırabilir. Ya başaramayacağına inanıp kendini geri çekecek ya da başarabildiğini kanıtlayana kadar devam edecek. Trabzon kadınının başına buyruk olması ve kendini gerçekleştirme isteği, bunun yanında güç gösterisi yapmayı sevmesi sonucunda; kadınlar, aktif olarak hareket etmeye başlamışlardır. Ehliyet almak bu hareketlerden sadece birini oluşturmaktadır.

- Trabzon’da kadın sürücü olmak sizce nasıl bir tecrübe?

Katılımcıların çoğu, güzel bir tecrübe yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Hatta memleketine aşık, her yönüyle seven katılımcılar az da olsa mevcuttur. Güzel bir tecrübe olmasının yanında bazı sıkıntıların buna gölge düşürdüğü dile getirilmiştir. Başta coğrafi koşulların zorlayıcı olduğu belirtilmiştir. Yokuşların çok fazla olmasından bahsedilmiştir. Ancak bu konuda da çoğu katılımcının görüşü, yokuşların sürücüye tecrübe kazandırdığı yönünde birleşmektedir.

Katılımcıların bazıları, bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Güzel bir tecrübe. Yolların yokuş olması tecrübe kazanmamızı sağlıyor. Ayrıca araç sürmeyi öğrenebileceğiniz bir çok alan var. Köy yolları gibi. Buralarda öğrendikten sonra her yol çok kolay gelmeye başlıyor. ayrıca Trabzon sakin bir şehir. Küçük bir şehir olduğu için insan kendini daha çok güvende hissediyor.”K38.

“Zor bir tecrübe. Çok yokuşu var, şehir içi yollar çok dar. Son yıllarda trafik de yoğunlaştı. Kalabalık bir şehir olmamasına rağmen. Fakat kötü diyemem. Rahatlık ve güven konusunda en başta gelebilecek şehirlerden biri. Ama coğrafi koşullar işimizi zorlaştırıyor.”K36.

“Yollar yokuş olduğu için sıkıntılar çıkıyor. Bu araç kullanmayı bırakmaya bile sebep olabiliyor. Genel anlamda Türkiye’de kadınlara saygı yok, trafikte de bu böyle. En ufak bir

şeyde gelip durduruyorlar. “Çarptı mı?”, “Sürttü mü?” diye sorup arabaya bakıyorlar. Bu anlamda kadına trafikte güven yok. Bu nedenle pek iyi bir tecrübe değil.”K31

“Trabzon’da kadın sürücü olmanın zorluğuna rastlamadım. Bundan kastım özel olarak Trabzon şehrinde değil, kadınların nerede olursa olsunlar bir takım ön yargılarla savaşmak zorunda olmalarıdır. Trabzon bu konuda diğer illerden ne iyi ne de kötü. Ancak kötü bir tecrübe olduğunu söyleyemem. Bahsettiğimiz sıkıntılar dışında güzel bir tecrübe. Ancak bu sıkıntılar da çoğu ilde karşılaşılabilecek cinsten.”K3.

“Güzel bir tecrübe. Ben araba kullanmaya burada başladım. Yokuşu çok fazla. Burada araba kullanan, her yerde kullanabilir. Trabzon yollarında sürücülüğü profesyonel olarak öğrendim.sürücülük konusunda kadın sürücülerin cesaretli olması önemli bir etken aslında. Yani bu anlamda Trabzon’a has değil de kadınına has özelliklerin etkili olduğunu düşünüyorum.”K32

Trabzon’da araç kullanmayı öğrenen bir sürücünün, her yerde araç sürebileceğini ve diğer yerlerin çok kolay gelmeye başlayacağını ifade etmişlerdir. Yani çoğunluk bu durumu bir eksi olarak görmemektedir.

Bunun yanında Trabzon’da araç kullanmayı öğrenmek ve pratik yapmak için çok fazla boş alan olduğu belirtilmiştir. Özellikle köy yollarının buna çok uygun olduğu söylenmiştir. Böyle yollarda araç kullanmanın güzel bir deneyim kazandıracığı görüşündedirler. Ancak bu konuda hem fikir olmayan kadın sürücüler de bulunmaktadır. Onların haklı gerekçeleri ise, yokuşların sürücülerin gözünü korkuttuğu ve bunun akabinde caydırıcı olduğu, coğrafi koşulların engelleyici olduğu ve Trabzon insanıyla uğraşmanın kolay olmadığı söylenerek Trabzon’da kadın sürücü olmanın zor bir tecrübe olduğunu dile getirmişlerdir.

Trabzon’u, güvenliği yüksek bir şehir, sakin ve rahat bir şekilde özgürce araba kullandıkları bir şehir olarak tanımlayan sürücülerin de sayısı az değildir. Küçük bir memleket ve iç içe geçmiş bir halk bulunması insanların daha güvende hissetmesini sağladığı ifade edilebilir. Son yıllarda artan trafik ve diğer bahsedilen sıkıntılar dışında genel görüş, Trabzon’da kadın sürücü olmanın güzel bir tecrübe olduğu yönündedir.

Sonuç

Toplumda, her zaman cinsler arasında farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu da kadın ve erkeğe yüklenen rol ve statüler doğrultusunda kültürden kültüre değişen bir toplum modeli oluşmasına yol açmaktadır. Oluşan bu toplum modeli, kadını sürekli olarak ikinci plana atmış ve sınırlandırmıştır.

Geçmişten günümüze toplumların tarihi incelendiğinde bu farklılıkların doğurduğu eşitsizliğin gelişme gösterdiğini söyleyebiliriz ancak hiçbir zaman ortadan kalkmadığı da bir

gerçektir. Kadın, ataerkil toplum yapısında ikincil konumda, ev içi alanla sınırlandırılmış, işi eşine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmekle tanımlanmaktadır. Bu nedenle kadın, daima geri planda kalmış ve kendini gerçekleştirme fırsatını yakalayamamıştır. Ancak yavaş yavaş bu durum gelişmiş ve kadın sosyal bir varlık olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Durumu iyileşmeye başlayan kadın artık çalışma yaşamına katılmaya, söz sahibi olmaya başlamış ve tam olarak ortadan kalktığı söylenemese de sınırlılıkları azalmıştır. Bununla birlikte kadının hayatında pek çok değişiklik meydana gelmiştir ve bu değişiklikler olumlu yöndedir.

Bu çalışmada kadın, toplumsal cinsiyet, eşitlik ve ataerkil toplum yapısındaki yeri bakımından incelenmiş ve akabinde kadının sosyalleştiğinin kanıtı olarak gösterilebilecek ehliyetin Trabzon kadını için önemi üzerinde durulmuştur. Bu önem, kadının ehliyete bakış açısı, Trabzon'un kadınların sürücülük deneyimlerinin artı ve eksi yönlerine bakılarak değerlendirilmiştir. Yapılan saha çalışmasıyla veriler toplanmış ve analiz edilerek grafikler halinde sunulmuştur.

Araştırmada elde edilen bulgularla, Trabzon'da kadın sürücü sayısının fazla olmasının sebeplerinin, maddiyat ve Trabzon kadınına has özellikler olduğu çoğunluk tarafından ifade edilmiştir. Cesaretli, öz güvenli ve gösterişi seven olarak tanımlanan Trabzon kadınının, ehliyet alarak bir erkeğin yapabileceği her şeyi kendisinin de yapabileceğini kanıtlamaya çalıştığını söyleyebiliriz. Bu noktada diğer illerdeki kadınlardan ayırt edici farkları olarak çok fazla sorumluluk yükledikleri ifade edilmiştir. Her şeyi emeğiyle yapan ve yetiştirilme mizacı olarak erkek gibi yetişen kadınlar, kendi ayaklarının üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla Trabzon'da kadın sürücü sayısının fazla olmasının sebepleri ortaya konmuştur.

Bunun yanında Trabzon'da kadın sürücü olmanın nasıl bir tecrübe olduğunu anlayabilmek adına yapılan saha çalışması kapsamında kadınlara sürücü niteliklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Bu cevaplar doğrultusunda, katılımcıların çoğunun her gün araç kullandığı, bugüne kadar 25000 km ve üzeri yol yaptıkları, en yüksek 91-100 km arasında hız yaptıkları, genel olarak kaza yapmadıkları, trafikte tacize uğramadıkları ve uğrayanların da bu konu ile ilgili kurumlara şikayette bulunmadıkları saptanmıştır. Genel olarak 20'li yaşlarında ehliyet alan Trabzonlu kadınlar, trafikte yaşadığı sıkıntıların çoğunun dolmuş şoförleri ve erkeklerin kaba ve aceleci olmalarından kaynaklandığını söylemişlerdir.

Kalıplaşmış yargıların erkekler tarafından yerleştirildiğini düşünen katılımcıların yanında bu duruma katılmayan katılımcılar da mevcuttur. Birbirine yakın iki görüş olsa da yarısından çoğu kısmen "Kesin bayan sürücüdür." kalıp cümlesinin haklılık payı olduğunu ancak bunu doğru çıkaracak durumların var olduğunu kabul ederken cinsiyet ayrımcılığına

karşı olduklarını ve kişisel bir durum olduğunun da altını çizmişlerdir. Ve herkesin hata yapabileceği, bu durumun kadın erkek olarak ayrımcılığa tabi tutulmasının yanlış olduğu ifade edilmiştir.

Son olarak çalışmanın ana çerçevesini oluşturan Trabzon’da kadın sürücünün nasıl bir tecrübe olduğu değerlendirilmiştir. Genel olarak güzel bir tecrübe olarak değerlendiren katılımcıların yanında zor bir tecrübe olduğunu ifade edenler de vardır. Zor bir tecrübe olarak nitelendiren katılımcılar haklı gerekçeleri olarak, coğrafi koşulların zorlayıcılığı ve Trabzon erkeğinin özelliklerini göstermiştir. Bunun yanında sadece Trabzon’da değil her yerde ayrımcılık ve ötekileştirmeye uğrayan kadınların baskı altında olduğu da ortadadır. Her alanda olduğu gibi trafikte de kadınlar, kadın oluşlarından dolayı bir takım ayrımcılıklara uğramaktadır. Yerleştirilen algıların bu ayrımcılık temelinde gerçekleştiği ortak görüş niteliğindedir.

Trabzon’da kadın sürücülerin yaşadığı en büyük sorun olan dolmuş şoförlerinin kurallara uymamasıdır. Bu noktada dolmuş şoförlerinin kurallara uyup uymadığının denetlenmesi gerekmektedir. Trafikte kadın ve erkeklerin bilinçli hale getirilmesi yaşanan sıkıntıların çoğunun ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Ayrıca kadınların trafikteki önemine dair yapılan çalışmaların artırılması önemli bir etkidir. Çünkü kadının içinde bulunduğu durumların trafikte ya da yaşamın her hangi bir alanında ele alınması gerekmektedir. Aksi durumda kadınların yaşadıkları sıkıntılar görmezden gelinmekte ve normalleştirilmektedir.

Cinsiyet bazında farklılaşmanın minimum düzeye indirilmesi ve her bireyin kadın veya erkek oluşuyla değil birey oluşuyla değerlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Bayhan, Vehbi (2013), **Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Demren, Çağdaş (2001), **Ataerkillik ve Erkeklik Biçimlerinin Karşılıklı ilişkileri ve Etkileşimleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Elveren, Adem Yavuz ve Dedeoğlu, Saniye (2012), **Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Giddens, Anthony (2013), **Sosyoloji Başlangıç Okumaları**, 3. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.
- Mitchel, Juliet ve Oakley, Ann (1998), **Kadın ve Eşitlik**, 3. Baskı, Pencere Yayınları, İstanbul.

Trabzon Trafikinde Kadın Sürücü Olmak
Seda KOÇ HACISALİHOĞLU (ss.61-88)

Ökten, Şevket (2009), **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Harran Üniversitesi.

Özçatal, Elif Özlem (2011), **Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi.